

УДК 654. 197(477) : 32.019.51 (470+571)

СПЕЦИФІКА ВИКРИТТЯ РОСІЙСЬКОЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА ПРОПАГАНДИ У ТЕЛЕПРОЕКТІ «АНТИЗОМБІ» (ICTV)

Віталій Гандзюк

*Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
вул. К. Острозького, 32, Вінниця, 21001, Україна*

e-mail: vgandz@i.ua

З'ясовано своєрідність викриття російської пропаганди та дезінформації репортерами телепроєкту «Антизомбі» на каналі «ICTV», проаналізовано контент, характерні особливості, визначено мету, ідею, специфікацію та методи створення програми.

Ключові слова: гібридна війна, телепроєкт «Антизомбі», пропаганда, «путінські» телеканали, «кремлівські» ЗМІ, інформаційна війна.

У сучасному інформаційному просторі України поряд із топовими темами розслідувань корупції, зловживань у владі, економіці сьогодні лідерські позиції займає тематика «кремлівської окупації» частини території Луганської та Донецької областей. Гібридна війна на Донбасі призвела до протистояння на фронті інформаційному. Російські ЗМІ, озброївшись агресивною пропагандистською машиною, вдаються до штампування вигадок, провокацій і неприкритої неправди про ситуацію в Україні.

Із жовтня 2015 р. прокремлівські мас-медіа розповсюдили 1649 неправдивих новин, статей і сюжетів російської пропаганди. Про це йдеться у щотижневому «Огляді дезінформації», який публікує спеціальна оперативна група Євросоюзу STRatCom East, що бореться проти російської кампанії з дезінформації [5]. Незважаючи на неодноразові викриття, потік брехні стрімко летить до глядачів РФ та зарубіжжя з екранів «путінських» телеканалів «Первый», «Россия 1», «Россия 24», «Звезда», «LifeNews», «Russian Today» та ін. Сучасні інформаційні технології змушують великі групи людей вірити в те, чого насправді не відбувається.

Враховуючи агресивну інформаційну політику РФ, українські ЗМІ намагаються протидіяти російській пропаганді як на підконтрольних українській владі територіях, так і на окупованих. Передусім у пресі, радіо, телебаченні й інтернеті журналісти об'єктивно інформують про перебіг бойових дій та ситуацію на прифронтових та окупованих територіях, уникають мови ворожнечі стосовно мешканців Донеччини й Луганщини, проводять професійні дискусії стосовно дотримання базових журналістських стандартів при висвітленні ситуації на Сході України, подій у зоні АТО, проблем вимушених переселенців, більше уваги приділяють темам, у висвітленні яких у суспільстві відчувається інформаційний голод [3].

Окремі телеканали збільшили обсяг контенту, присвяченого питанням, які є предметом маніпуляцій у російському пропагандистському дискурсі, залучають

фахових експертів у відповідних сферах, а також спеціалістів із дослідження пропаганди.

Проблематику інформаційних впливів на Україну досліджували такі українські науковці, як: Я. Жарков, О. Юрченко, О. Поляруш, М. Присяжнюк, В. Петрик, М. Шайнога, питання протидії спеціальним інформаційним операціям та пропаганді іноземних ЗМІ розглядали вчені О. Литвиненко, В. Остроухов та ін. Розвиток медіа, зміни медіа-простору, форми пропаганди вивчали Л. Мудрак, Д. Тупчієнко, В. Гурковський, Є. Скулиш. Системних наукових розвідок щодо специфіки використання технологій пропаганди як елементу інформаційної агресії в Україні досі небагато.

Одним із телепроектів, спрямованих на утвердження реального перебігу подій в Україні, зокрема в зоні АТО, та викриття московської пропаганди, стала програма «Антизомбі» на телеканалі «ICTV» [1].

Мета статті – з'ясувати специфіку викриття російської пропаганди та дезінформації журналістами телепрограми «Антизомбі», проаналізувати контент, характерні особливості, визначити мету, ідею, специфікацію та методи створення проекту.

Стартовий випуск програми «Антизомбі» вийшов у світ 27 березня 2015 р. Інтернет-видання «Телепростір» напередодні презентувало: «Проект «Антизомбі» покаже конкретні факти і способи, за допомогою яких російське телебачення впливає на глядачів щоденно. Програма надасть докладний аналіз того, про що пишуть, говорять і що показують росіянам їхні засоби масової інформації, які думки і погляди намагаються їм прищепити. Цей проект особливо важливий в умовах інформаційної війни, коли інформаційна зброя не менш важлива, ніж зброя реальна» [2].

Прес-служба телеканалу «ICTV» анонсувала проект на своїй інтернет-сторінці: «Автори програми розкажуть, що і хто формує картину життя звичайного росіянина, як йому підносять ті чи інші події, якими психологічними методами користуються працівники преси, щоб викривити картину світу» [4].

Програма «Антизомбі» транслюється щоп'ятниці о 20.20. Мова – російська, що дає змогу розширити аудиторію глядачами у РФ та окупованих територій. Особливістю є й те, що ні на початку, ні наприкінці передачі не зазначений авторський колектив. Цикл програм «Антизомбі» має на меті відстежити та проаналізувати увесь потік інформації російських засобів масової інформації, що впливають на підсвідомість і російського, і українського населення. Кінцевий результат тільки підтверджує той факт, що ЗМІ Росії суттєво спотворюють дійсність та пересмикують головні факти на свою користь. Проект «Антизомбі» покликаний викрити усі спроби пропаганди з боку Росії, про що свідчить слоган: «Антизомбі – територія без пропаганди».

Проект телеканалу «ICTV» «Антизомбі» триває 50 хвилин. Упродовж цього часу аудиторії презентують 4–5 скомпоновані сюжети, в яких звучить викривальна критика й «розвінчуються усі міфи» російського телебачення. Колектив програми підбирає по декілька телевізійних тематичних відеосюжетів з різних телеканалів Росії («Первый», «Россия 1», «Россия 24», «Звезда»). За допомогою вдало дібраних та змонтованих блоків досягається кінцевий результат – демаскування відкритої й відвертої пропаганди прокремлівського ТБ.

В об'єктиви авторів програми «Антизомбі» потрапляють переважно новинні сюжети федеральних телеканалів Росії, котрі контролює президент, уряд, провладні політичні сили і презентують глядацькій аудиторії неправдиву або ж перекручену

інформацію. Журналісти «Антизомбі» представляють усі факти, які вказують на брехню, і аргументують, чим це було викликано.

«Антизомбі» позбавлена зайвих деталей та ефектів: на початку передачі подається короткий анонс, потім на екрані з'являється логотип проекту «Антизомбі» і звучить фраза, яка є девізом програми, – «Антизомбі» – територія без пропаганди». Упродовж усієї програми в композиції заставки на екран виводиться ключове слово «медіавійна».

Усі сюжетні блоки мають стандартне і характерне обрамлення. Рамкою слугує газетний фон із квадратним вирізом посередині, в якому й демонструються всі сюжети. Тоді ж закадровий голос озвучує текст. Кожен із сюжетів супроводжується коментарями експертів – українських політологів, медіа-, піар- та військових експертів.

Телевізійний проект «Антизомбі» після виходу першої передачі в ефір заявив про належну підготовку та злагоджену роботу творчого колективу. Протягом 48 хвилин було презентовано аудиторії чотири сюжетні блоки, в яких за тематикою скомпоновано відеоролики таких російських телевізійних каналів, як «Россия 1», «Россия 24», «Звезда», «LifeNews», «Russian Today». У ролі експертів першого випуску виступили політологи Микола Давидюк і Тарас Березовець, медіаексперт Олексій Ковжун, піар-технолог Сергій Дідковський, військові експерти Юрій Карін та Олексій Арестович.

Тож проаналізуємо детальніше перший випуск проекту «Антизомбі», що вийшов під загальною темою «Якими були б російські новини без України». У кожному з чотирьох сюжетних блоків журналісти показали, яке місце посідають відомості про ситуацію в українській державі в межах сітки мовлення російських телевізійних каналів.

Журналісти проекту «Антизомбі» вивчили увесь контент каналів Росії та зробили такі висновки: 60% ефірного часу федеральних каналів заповнені новинами про події в Україні, 30% – подіями міжнародного значення і тільки 10% (а іноді й менше) розповідають про події і проблеми росіян. Навіть ці 10% не розкривають реальної картини життя в цій імперській державі. Новини про Україну подають як головні в усіх інформаційних випусках.

Журналісти «Антизомбі» резюмували, що телевізійні канали РФ замість правдивого відображення становища своїх громадян, шукають вади у суспільно-політичному, соціально-економічному житті українців. В ефірі транслиують відеосюжети про порожні прилавки українських магазинів та створюють постановочні кадри із коментарями (картинка для росіян) невдоволених діями «бандеровської хунти» жителів окупованих територій Сходу України. Зауваги щодо подібного підходу до формування новинного контенту висловив експерт програми – політолог Микола Давидюк. Він зауважив: «Російське телебачення і російська пропаганда працюють таким чином, що у будь-яких проблемах росіян винними залишатимуться українці та солдати УА».

Наступний сюжетний блок першого випуску «Російська брехня в європейській обгортці. Неймовірні пригоди Грема Філліпса в Україні». Добірку відеороликів російських телеканалів присвячено журналісту Великобританії Грегу Філліпсу, який тепер працює на території Росії та висвітлює усі події із зони АТО. Під прапором Російської Федерації він розповідає потрібні Кремлю новини із Донбасу.

Журналісти «Антизомбі» дослідили журналістську діяльність Грема Філліпса у зоні АТО, відшукали відповідні відео та презентували їх глядачам. Внаслідок працювань редакційного колективу було викрито усю продажність журналіста із Великобританії. Зокрема, Грем Філліпс готував постановочні сюжети про захоплення Донецького аеропорту. Навіть уже після завершення подій на території летовища він знімав спеціально вигадані й зрежисовані відеоматеріали. Як виявилось, постановочними кадрами він використовував руїни розгромленого гіпермаркету, а не реальну ситуацію на аеродромі.

Характерним в роботі Грема Філліпса було й те, що він не лише готував фейкові сюжети для глядачів російського телебачення, а й сам брав безпосередню участь у військових операціях. Про це засвідчив відеоролик, де журналіст разом із російськими найманцями йде в наступ під час одного з боїв. Для глядачів російських телеканалів Грем Філліпс затято доводить, що в Україні триває громадянська війна і російських солдатів на Донбасі немає. Водночас, в одному із сюжетів журналіст показує військових регулярної російської армії, які передають привіт в різні міста Російської Федерації.

Третій сюжетний блок «Кремлівські метаморфози». У ньому йдеться про два випадки зі смертельними наслідками. Сюжет побудовано на зіставленні двох подій – показано кримінальні злочини російського та українського військовослужбовців. Росіянин розстріляв сім'ю мирних жителів м. Гюмрі у Вірменії. На знак протесту на вулиці міста вийшли жителі, які палили російські прапори. Таке народне повстання журналісти багатьох російських каналів інтерпретували як заздалегідь сплановану провокацію. І вже за кілька днів забули про цю подію. Натомість трагедію в місті Костянтинівка, де українські військові на БМП здійснили наїзд на мирних жителів, й загинула дитина, усіяло «вивчали» і періодично демонстрували глядачам, називаючи вигадані версії трагедії.

Заключним сюжетним блоком є добірка відеоробіт російських журналістів про дотримання перемир'я у зоні АТО. Усі федеральні телевізійні канали розповідали про те, що військові їхньої держави дотримуються «мінських угод»: відводять техніку та не проводять обстрілів. Підтверджували сказане так званими «висновками» представників ОБСЄ, в яких жодного разу не взяли справжніх коментарів.

Відведення військової техніки армією РФ показали єдиним відео, на якому зафіксовано факт передислокації лишень кількох бойових установок та машин. Насправді, такої техніки на східній території України було сотні одиниць. Дезінформували російські телеканали глядачів і за допомогою територіального обману: демонстрували у сюжетах ті населені пункти, в яких ніколи військової техніки не було, замість тих, звідки нібито «відвели» «гради».

Завершують перший випуск проекту «Антизомбі» «Цитати тижня». За допомогою взятих із різних російських телеканалів цитат і фраз творчий колектив скомпонував сатиричний, але цілком релевантний фінал програми (Антизомбі. – Випуск 1. – 2015. – 27 березня. – 20:20).

Здійснивши дослідження контенту програми «Антизомбі», можна зробити висновки щодо нехтування журналістами російських телевізійних каналів професійними принципами у своїй роботі. Зокрема, вони оперують неправдивими, викривленими, спотвореними та перекрученими фактами (кожен випуск «Антизомбі» це підтверджує), дезінформують населення РФ, формують в громадян почуття ненави-

сті до всього українського; для створення відеосюжетів репортери використовують вигадані історії, беруть коментарі у підставних героїв, вдаються до візуального і територіального обману, виривають фрази із контексту; досить часто відеоряд знімають в штучних, спеціально підготовлених умовах або ж використовують відео, що не відповідає дійсності.

Загалом, аналіз 57 випусків (станом на 6.05.2016) проекту телеканалу «ICTV» «Антизомбі» дозволяє виокремити характерні особливості, мету, ідею, специфікацію та методи створення програми.

Мета проекту полягає у тому, щоб виявити усі способи, засоби, методи, напрями та шляхи поширення пропаганди телевізійними медіа серед населення Росії. Авторський колектив аналізує увесь масив інформації російських ЗМІ, щоб порівняти презентоване з реальними подіями.

Ідейно-смісловий задум програми покликаний показати усю нищість, егоїзм, моральну убогість, продажність, лицемірство працівників російських телеканалів, а також відтворити реальну картину боротьби українських патріотів за збереження територіальної цілісності України.

Характерні особливості проекту «Антизомбі»: ведення передачі російською мовою, побудова випусків на зіставленні та порівнянні новинних матеріалів російських телеканалів з реальними подіями на Сході України, жанровий арсенал – коментарі, огляди, журналістські розслідування, тривалість – 50 хвилин, закадрове читання текстів, відсутність «стендапів», нерозголошення складу авторського колективу, запрошення як експертів медійників, політологів, соціологів, військових спеціалістів, дотримання головного девізу «Антизомбі» – територія без пропаганди».

Отже, після Революції Гідності (2013 р.), що призвела до «перезавантаження» влади в Україні, анексії Криму й початку «гібридної» війни на Донбасі, зміни відбулися і в українських ЗМІ. Зокрема, українські телеканали отримали можливість вільно й достовірно показувати реальну суспільно-політичну ситуацію не тільки у своїй країні, але й об'єктивно оцінювати роботу закордонних медій. Зокрема, популярними стали аналітичні програми, в яких досліджується контент російських засобів масової інформації та виявляються приклади використання пропагандистських технологій.

Проект «Антизомбі» на «ICTV» – це успішна спроба репортерів без упереджень, ґрунтуючись тільки на перевірених даних та їхньому зіставленні, показати, як російські журналісти намагаються неправдивою інформацією «зазомбувати» своїх глядачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антизомбі [Електронний ресурс] // ICTV. – Режим доступу: <http://ictv.ua/ru/antyzombi/>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 06.02.2017.
2. Мула В. На ICTV стартує проект «Антизомбі» / В. Мула [Електронний ресурс] // Телепростір. – 2015. – 18 берез. – Режим доступу: <https://teleprostir.com/news/companynews/show-24761-na-ictv-startue-proekt-antizombi>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 06.02.2017.
3. Як протидіяти російській інформаційній агресії (рекомендації ГО «Телекритика») [Електронний ресурс] // Media Sapiens. – 2015. – 14 квіт. – Режим доступу:

http://osvita.mediasapiens.ua/monitoring/advocacy_and_influence/yak_protidiyati_rosiyskiy_informatsiyniy_agresii_rekomendatsii_go_telekritika/. – Назва з екрану. – Дата доступу: 06.02.2017.

4. ICTV запускає викривальний проект «Антизомбі» [Електронний ресурс] // Телекритика. – 2015. – 18 берез. – Режим доступу: <http://ua.telekritika.ua/ginok/print/105041>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 06.02.2017.
5. Year One – Disinformation Review [Електронний ресурс] // Disinformation Review. – 2016. – 26 July. – Режим доступу: <http://us11.campaign-archive2.com/?u=cd23226ad1699a77000eb60b&id=a413e08635>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 06.02.2017.

SPECIFICITY EXPOSING RUSSIAN DISINFORMATION AND PROPAGANDA IN THE TV SHOW «ANTIZOMBI» (ICTV)

Vitalii Gandziuk

Vinnitsia Pedagogical University Mykhailo Kotsyubinsky

Str. K. Ostroghskogo, 32, Vinnitsa, 21001, Ukraine

e-mail: vgandz@i.ua

It was found the originality of exposing Russian propaganda and misinformation by reporters of the TV project «Antizombi» on «ICTV» channel. Having conducted research on the content of the program, the author concludes that journalists neglected Russian TV channels by professional principles in their work. In particular, they operate with false and distorted facts, disinform the RF population, and form a sense of hatred towards Ukrainian citizens; reporters use fictional stories to create video clips, take comments in the heroes of the wings, resort to visual and territorial deception, tear out phrases from the context; very often the video is taken off in artificial, specially prepared conditions or video is used that does not correspond to reality. The purpose of the project is to identify all the ways, means, methods, directions and ways of disseminating television media propaganda among the Russian population. The author analyzes an entire array of Russian media information in order to compare the presentation with real events. The ideological and semantic plan of the program is intended to demonstrate all nicety, selfishness, moral poverty, corruption, hypocrisy of Russian television workers, and also to recreate the real picture of the struggle of Ukrainian patriots for the preservation of the territorial integrity of Ukraine. Characteristic features of the project «Antisombi»: conducting the transfer in Russian; construction of releases on comparison and comparison of news materials of Russian TV channels with real events in eastern Ukraine; genre arsenal – comments, reviews, journalistic investigations; duration – 50 minutes; classroom reading of texts, non-disclosure of the composition of the author's collective; invitation as experts of media professionals, political scientists, sociologists, military specialists; observance of the main motto «Antisombi» – territory without propaganda».

Key words: «hybrid» war, TV project «Antizombi», propaganda, «Putin» TV channels, «Kremlin» media, information war.